

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

A mikrohitelezés szerepe az ugandai mezőgazdaság finanszírozási rendszerében

VASA LÁSZLÓ – VIDA IMRE

Kulcsszavak: mikrohitel, mezőgazdasági finanszírozás, agrárhitelezés, OSINT,
Uganda

JEL-kód: D14, D53, G10, G51, Q14

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Az agrárfinanszírozás a vidéki területekre fókuszáló formális és informális pénzügyi rendszer fontos része. Számos kutatás eredménye bizonyítja, hogy a vidéki pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés pozitívan hat a mezőgazdasági termelékenységre, az élelmezésbiztonságra és a szegénység csökkentésére. Tanulmányunkban bemutatjuk a mikrofinanszírozás helyét, jelentőségét az ugandai mezőgazdaság legkisebb termelői esetében. A téma ugandai kontextusban történő feltárásához a társadalomtudományi kutatások esetében újszerűnek számító OSINT (Open Source Intelligence) módszert használtuk annak érdekében, hogy reális képet kapjunk a kutatás tárgyáról, hiszen a térségben a hagyományos statisztikai adatbázisok vagy nem léteznek vagy megbízhatatlanok. Megállapítjuk, hogy a mikrofinanszírozásnak afrikai viszonyok között van helye és létjogosultsága a mezőgazdasági finanszírozásban. A mezőgazdasági mikrofinanszírozás ugandai rendszerében igen nagy az önszerveződő csoportok szerepe, melyek szabályozása ugyan létezik, de nem hatékony. Az ugandai kormány ugyanakkor jelentős erőfeszítéseket tesz nem csupán a mikrohitelezés szabályozása, de elterjesztése érdekében is. A formális bankrendszer ugyanis soha nem fog a legkisebb jövedelmű, tulajdonképpen hivatalos bankrendszeren kívül rekedt vidéki társadalmi rétegre fókuszálni, elsősorban a magas elérési és tranzakciós költségek és a jelentős kockázatok miatt, miközben ezen kisgazdaságok szerepe mind ellátási, mind exportárualap szempontjából jelentős.

BEVEZETÉS

A legtöbb alacsony jövedelmű országhoz hasonlóan a mezőgazdaság a szubszaharai afrikai gazdaságok túlnyomó többségében is a túlélést jelenti a legszegényebb vidéki népesség számára. Ugandában – és Kelet-Afrikában általában – az agrárágazat a legfontosabb nemzetgazdasági szektor és társadalmi tevékenység a megélhetés biztosítása, az élelmiszer-biztonság, az exportbevételek és a foglalkoztatás szempont-

jából. Mindazonáltal az ágazat – évtizedes segélyezés ellenére, vagy éppen amiatt¹ – napjainkban is számtalan, potenciáljának optimális kiaknázását lehetetlenné tevő problémával küzd: elaprózott gazdaság-méretetek, atomizált termelési struktúra, alacsony technológiai színvonal, rossz tőkeellátottság, az éghajlatváltozással kapcsolatos kihívások, a támogatási infrastruktúra hiányosságai és átpolitizáltsága, a piacokhoz való nehéz hozzáférés és az olyan alapvető szolgáltatások korlá-

¹ Lásd Paul Theroux nagysikerű könyvét: *Afrika, fekete csillag – Kairótól Fokvárosig*. Park Könyvkiadó, Budapest, 2006.

tozott elérhetősége, mint például a pénzügyi rendszer, az információ, innováció, nem beszélve a pénzügyi és a szó szerint vett írástudatlanságról (*Lakner, 2012*). Az agrárfinanszírozás, beleértve a kapcsolódó szolgáltatásokat is, különösen fontos tényezője az ágazat termelékenységének és az előnyökkel kecsegtető lehetőségek kihasználásának (*Neszmélyi, 2014*).

Az agrárfinanszírozás a vidéki területekre fókuszáló formális és informális pénzügyi rendszer fontos része, amely a pénzügyi szolgáltatások széles körére vonatkozik (megtakarítások, hitelek, lízing, biztosítás), a vidéken pénzügyi tevékenységet folytató hivatalos pénzügyi rendszeren belüli vagy kívüli szolgáltatók által végzett tevékenységeket is beleértve. Számos kutatás eredménye bizonyítja, hogy a vidéki pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés pozitívan hat a mezőgazdasági termelékenységre, az élelmezésbiztonságra és a szegénység csökkentésére (*Popp et al., 2019*). Jóllehet a nem formális hitelintézetek viszonylag sikeresnek bizonyultak egyes országokban a mezőgazdasági (tulajdonképpen szubsztantív) kistermelők elérésében – például mások mellett a bangladesi Grameen Bank, a Bank Rakyat Indonesia (BRI) Indonéziában –, korlátozott forrásaik nem teszik elérhetővé azt a mértéket, amellyel hatékonyan és folytatólagosan tudnák kielégíteni az ilyen termelők hiteligényeit. A finanszírozás különösen fontos a hatékonyságnövelés, a termékminőség javítása, valamint az értéklánc szereplőinek termelékenysége, koordinációja és egyes szegmensei jövedelmének növelése szempontjából (*Ruete, 2015*). A finanszírozáshoz való hozzáférés nélkül ugyanis a kistermelők beruházási szintje továbbra is elégtelen marad, melynek következtében alacsony, a lehetőségeket messze alulmúló terméseredményt produkáló termelési rendszereiket nem tudják fejleszteni, és nem képesek optimálisan felhasználni gazdaságuk meglévő és potenciális erőforrásait. Hasonlóképpen a pénzügyi

korlátok a termékpálya más szegmenseiben is akadályokat jelenthetnek, például nem segítik a feldolgozókat kapacitásuk bővítésében, ezáltal korlátozva a kis méretekben gazdálkodó helyi alapanyag-beszállítóktól vásárolható termékek mennyiségének növelését. A pénzügyek ezért kritikus fontosságúnak tekinthetők a mezőgazdasági értéklánc minden szakaszában (*Lakner – Popp, 2014*).

Kutatásunk célja, hogy megvizsgáljuk a mikrofinanszírozás jelentőségét és szerepét az ugandai mezőgazdaság finanszírozásában, elsősorban a szubsztantív jellegű tevékenységet végző kistermelőkre fókuszálva. Vizsgálni kívánjuk, hogy a mikrofinanszírozás rendszere és lehetőségei hogyan illeszkednek az ugandai kormány mezőgazdasági támogatási programjaiba és ezek milyen körben terjedtek el.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Korábbi tanulmányok rámutattak, hogy a tőke hiánya és az alacsony likviditás nemcsak hatékonyságjavító inputok vásárlásában korlátozza a mezőgazdasági termelőt, hanem abban is, hogy elegendő mennyiségben szerezze meg azokat (*Nyoro, 2002*). A termelési tevékenységeken kívül a mezőgazdasági finanszírozáshoz való hozzáférés lehetővé teszi a mezőgazdasági termékek forgalmazását, feldolgozását és a mezőgazdasági lízingpiacok elérését is. Mindez javítja a piacokhoz és a piaci információkhoz, valamint a mezőgazdasági feldolgozáshoz szükséges tőkéhez való hozzáférést, amely végeredményben piacorientált termelést, hozzáadottérték-növekedést és magasabb bevételeket eredményez a gazdálkodók és a mezőgazdasági háztartások számára egyaránt. Meg kell azonban jegyezni, hogy a mezőgazdasági hitel nyújtása önmagában nem elegendő a gazdasági fejlődés ösztönzéséhez (*Tarrósy, 2010*). Egyéb kapcsolódó szempontok, például a szükséges infrastruktúra, az oktatás, a készség- és a kapacitásfejlesztés, valamint

az egyéb támogató szolgáltatások (pl. szaktanácsadás) szintén nagyban hozzájárulnak a vidéki térségek gazdasági fejlődéséhez.

A formális, hagyományos pénzügyi intézmények által a mezőgazdasági kistermelők számára végzett hitelezés Ugandában – ahogy Afrika nagy részében általában – nem éri el az elégséges szintet. Miközben a mikrohitelzés dinamikusan növekszik a kontinensen, ennek túlnyomó többsége inkább városi régiókban valósul meg (*Social Innovation Consulting Group, 2017*). A városokban tevékenykedő mikroállalkozások finanszírozására fordított fokozott mikrohitelzői figyelem, mely egyben a vidéki mikrohitelzés háttérbe szorítását is jelenti, Ugandában is megfigyelhető (*Brusky, 2015*). A formális pénzügyi intézmények hitelezési tevékenysége a mezőgazdasági ágazatban leginkább a termékpálya professzionálisabban szervezett szegmenseiben (felvásárlás, raktározás, feldolgozás) és a nagy volumenben professzionális termelést folytató termelők számára történő folyósítás formájában jelenik meg. Valójában az általunk megkérdezett szakértők becslése szerint Uganda összes pénzügyi finanszírozási volumenéből kevesebb mint egy százalékkal részesednek a mezőgazdasági kistermelők.

A formális pénzügyi intézmények által az ugandai kistermelőknek nyújtott inputhitelek hiányának elsődleges és nyilvánvaló oka azok magas kockázati besorolása. A hagyományos pénzintézetek általában a mezőgazdasági kisgazdálkodókat tekintik az egyik legnagyobb kihívást jelentő ügyfélszegmensnek, mivel: 1. jövedelmük ingadozik; 2. az igényelt beruházások ehhez képest jelentősek lehetnek; 3. kockázataikat nehéz kezelni; és 4. pénzügyi szükségleteik nem kizárólag a termeléstől függenek (*Anderson et al., 2016*).

Muhammad Yunus és a Grameen Bank 2006-ban odaítélt Nobel-békedíja korszakos jelentőségű elismerése annak, hogy a mikrofinanszírozás a hagyományos fejlesztési

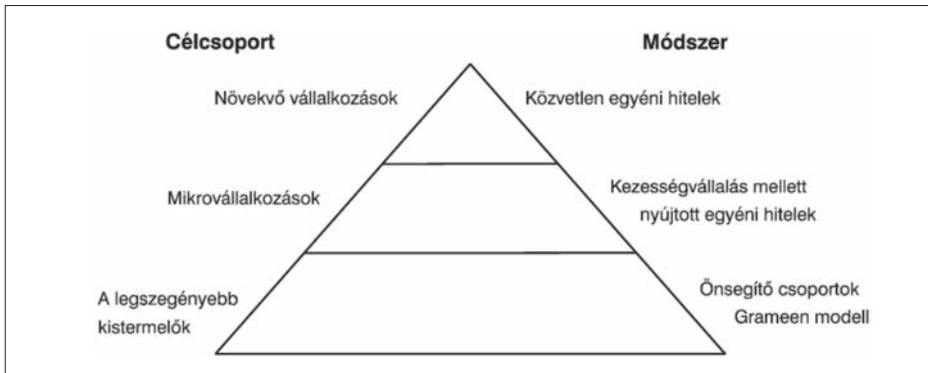
segélyek sikeres és hatékony alternatívája lehet. A Nobel-díj után a kritikák középpontjába kerülő Yunus eredetileg azért hozta létre a szervezetet, mert felismerte, hogy a segélyezés addig folytatott gyakorlata egyszerűen nem éri el Banglades legszegényebb rétegeit, a földnélkülieket. Egyetlen bank sem volt hajlandó hitelt adni annak, aki nem tudott fedezetet felmutatni legalább egy kis földdarab formájában, így a fejlesztési segélyek nem érték el azokat, akik kényszerűségből rabszolgaságközeli állapotban éltek. Azzal, hogy Yunus szervezete egyetlen napra 5 taka (22 dollárcent) hitelt adott egy kosárfonónak, képes volt az asszonyt megmenteni a kilátástalan bér munkától. Ez a típusú hitelezés olyannyira elterjedt vált, hogy a Grameen Bank napjainkban több milliárd dollárnyi tőkét helyezett ki világszerte (*Grameen Bank, 2018; Margitay-Becht, 2007*).

A mikrohitelt többnyire nonprofit szervezetek nyújtják, amelyek üzleti és életviteli tanácsadással kombinálják a hitel folyósítását. A mikrohitelprogram az Egyesült Államokban elsősorban nőket, etnikai kisebbségeket, alacsony jövedelműeket és alulfoglalkoztatottakat vagy munkanélkülieket támogat. A kezdeményezés a helyi vállalkozói kapacitás növelését tűzi ki célul, illetve a közösségek gazdaságának erejét és munkahelyteremtő képességét kívánja növelni (*Oláh – Molnár, 2001*).

Három alapvető mikrofinanszírozási megközelítés azonosítható (*Srinivasan – Sririam, 2003*). Az első a bangladesi Grameen Bank módszertanán alapuló modell (Grameen-modell). A második az önszolgáltató csoportok (*self-help groups*) modellje, amelyben a csoport közös megtakarításai jelentik a tagok számára elérhető hitelek forrását. A harmadik megközelítés központjában nem a csoport, hanem az egyén áll (*individual banking modell*). Ahogyan az 1. ábra mutatja, a három modell jellemzően eltérő piaci szegmensek, célcsoportok elérését biztosítja, és az idődimenziót be-

I. ábra

A mikrofinanszírozás módszerei és az elérhető célcsoportok
(Methods of microfinancing and the potential target groups)

Forrás: Imreh et al., 2007; Srinivasan – Sriiriam, 2003 alapján

vonva egy fejlődési folyamatot is tükrözhet. A legszegényebbek a Grameen-modell szerint jutnak hitelhez, míg akiknek sikerül egy kicsit előbbre lépniük, önszervező csoportokba szerveződhetnek, végül alkalmassá válnak – előbb mások kezességvállalása mellett, később önállóan is – arra, hogy egyenlően is kapcsolatba kerüljenek a finanszírozó intézménnyel (Imreh et al., 2007).

A mikrohitelzés módszertana nagyot és sok irányba fejlődött a Grameen Bank koncepciója óta. Változatos intézmények – például civil szervezetek (*Non-governmental Organisation*, NGO), hiteligyesületek (*Credit Unions*), kis közösségi bankok (*Village Banking*), garanciaszövetkezetek – alakultak annak érdekében, hogy a kis összegű hitelzés két fő kihívására – 1. a tranzakciós költségek alacsonyan tartása, és 2. a kockázatkezelés hitelfedezeten kívüli eszközeinek megtalálása – hatékony választ adjanak (Ledgerwood, 1999).

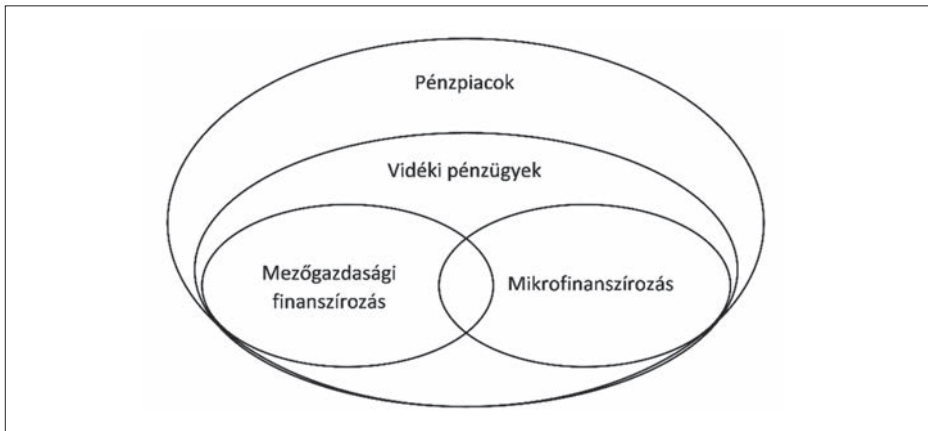
A pénzügyi rendszer általános felépítését a 2. ábra szemlélteti. A vidéket érintő pénzügyi rendszeren belül értelmezhetjük a vidékfejlesztési projektek és vidéki vállalatok számára nyújtott pénzügyi szolgáltatásokat, amelynek részét képezik a mezőgazdasági pénzügyek. A vidéki és mezőgazdasági hitelzés formális banko-

kon és hitelezőkön, szövetkezeteken keresztül történhet, de a hitel- és pénzügyi szolgáltatások egyik egyre fontosabbá váló forrása a mikrofinanszírozás. Noha a mikrofinanszírozás számos vidéki térségben jelentős, sok mikrofinanszírozási intézet egyáltalán nem nyújt hitelt a mezőgazdaság számára (Turvey, 2017).

Grefe (2007) szerint a mikrohitel legalább háromféle realitásra vonatkozik, amelynek három szociális gazdaságbéli kezdeményezés feleltethető meg: 1. a mikrohitel módot ad a hozzáértés hiányából fakadó elégtelen kínálat ellensúlyozására – a legtöbb bank nem kíván sem időt, sem energiát fordítani olyan eszközök és források előteremtésére, amelyek lehetővé tennék a célcsoportot érintő piacon való megjelenését; 2. a mikrohitel a társadalmi és szakmai kirekesztés elleni küzdelem egyik kiváló eszköze – személyi kölcsönt adni olyan tartós munkanélkülieknek, akik saját vállalkozásba akarnak fogni, abszolút idegen a konzervatív banki gyakorlattól; 3. a mikrohitel úgy is működhet, mint egy klub – a szándékot tekintve ez a változat emlékeztet leginkább arra, amit a szövetkezeti bankok vagy takaré- és hitelszövetkezetek tettek kezdetben. Ezeknek az eszközöknek a hatékonysága a tagok közötti

2. ábra

A vidéki pénzpiacok struktúrája
(Structure of rural financial markets)

Forrás: Meyer, 2011 alapján

bizalomból és az önkéntesség szelleméből adódik, vagyis gyakorlatilag nincsenek üzleti díjak (Greffé, 2007).

A mikrohitelzés fontossága olyannyira megnőtt, hogy Kálmán (2010) szerint vég eredményben a közfinanszírozás részévé vált, melynek segítségével a termelők magánberuházásai ösztönözhetőek a kedvező gazdasági környezet megteremtése révén.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Tanulmányunkban a tudományos kutatások során eddig kevésbé használt módszertan, a nyílt forráson alapuló hírszerzés (*Open Source Intelligence*, OSINT) eszköztárával adatbázisokat, tanulmányokat, hírforrásokat szintetizáltunk annak érdekében, hogy a mikrofinanszírozás ugandai jelentőségéről reális képet kapjunk. A klasszikus szakirodalmi és szekunder adatok elemzése nem adott volna valós képet a nem kielégítő adatminőség és részben -hiány miatt. Terepkutatásunk során helyszíni szakértői interjúkat is végeztünk annak érdekében, hogy az OSINT-módszer segítségével összegyűjtött adatokból összeálló hatáselemzést teszteljük.

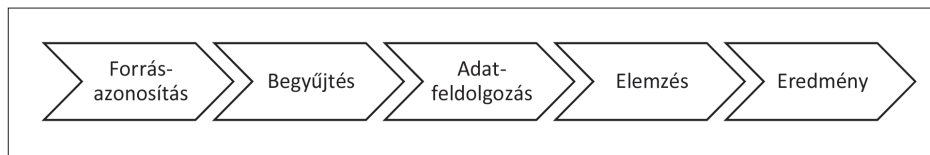
Az OSINT információszerzési módszer

minden nyílt adat- és információforrást figyelembe vesz. Ennek adaptációja a tudományos kutatásokra, elsősorban annak *desk research* részére azért lényeges, mert az ebből a szempontból nem hagyományos internetes felületekről (közösségi oldalak, chatplatformok) számos olyan információ származhat, mely a kutatás során értékelhető, eredményt befolyásoló információt képez. A legnagyobb kihívást a 3. ábrán látható első és második szakasz jelenti, azaz az elképesztő mennyiségben rendelkezésre álló, nem standardizált információhalmazban megtalálni a kutatás szempontjából releváns, használható tételeket.

A klasszikus szekunder forrásokból történő és szakirodalmi kritikai elemzéssel szemben az OSINT minden nyílt adatra támaszkodik: nem konvencionális adatbázisok, hírek, vállalati jelentések, közösségi média. Ez utóbbi kapcsán fontos megjegyezni, hogy egyre több céges, sőt kormányzati információ kizárólag a közösségi médiatartalmakban jelenik meg, mely a klasszikus, weboldalalapú keresések eredményeinek validálhatóságát egyre inkább megnehezíti. Jelen kutatás esetében az OSINT-módszer alkalmazása mind a terepmunkát, mind a

3. ábra

Az OSINT-elemzés folyamata
(Flowchart of OSINT analysis)

Forrás: Hribar et al., 2014

hivatalos adatok alátámasztását segítette. A nagyszámú mikrofinanszírozási szervezet gondos nyilvántartást feltételezne, de ez Afrika ezen térségében nem jellemző, illetve az adatgyűjtés gyakorisága nem kielégítő. Tulajdonképpen már a releváns, vizsgálatba bevonható, működő szervezetek kutatásba bevonása is OSINT-módszertant igényelt, mivel a közösségi média – az egyes szervezetek honlapjai és a pontos nyilvántartás hiányában – segített megtalálni ezeket.

A helyszíni terepmunka keretében mélyinterjúkat készítettünk ugandai pénzüntézet szakértőkkel, mikrofinanszírozást nyújtó szervezetek vezetőivel, mezőgazdasági termelőkkel, összesen 8 érintettel. A tőlük származó információkat beépítettük az elemzésbe, ahol szükséges volt, külön utaltunk erre.

UGANDA MEZŐGAZDASÁGA

Uganda alacsony jövedelmű közép-kelet-afrikai ország, amelynek 2018-as adatok szerint 43,02 millió lakosa van, a bruttó hazai termék (GDP) 30,8 milliárd dollár, az egy főre jutó átlagos éves jövedelem 716,7 USD. Az elmúlt 5 év reál-GDP-növekedésének legalacsonyabb értéke 4,72% (2014), a legmagasabb 5,92% (2018). A mezőgazdasági ágazat az ugandai gazdaság kulcsfontosságú pillére, a bruttó hazai termék (GDP) közel 25%-át és az export értékének 54%-át teszi ki (IMF, 2019). A mezőgazdasági termékek exportja az ország teljes exportból származó devizabevételének kb. 20%-át

képviseli (Walker et al., 2018). Az ugandai mezőgazdaság főbb ágazatai: élelmiszer-növények, piacokon értékesíthető növények („készpénznövények”, azaz kávé, gyapot, kakaóbab, tea, vanília, dohány), vágott virágok, állattenyésztés, erdőgazdálkodás és az édesvízi halászat. A fő mezőgazdasági exporttermékek közé tartozik a kávé, a gyapot, a cukor és a dohány, ezenkívül újabban a rizs, a kukorica, a vágott virágok, a gyümölcsök és a zöldségek. Négy ugandai közül három vidéki területen él, és a mezőgazdaság a munkaerő több mint 70%-át foglalkoztatja. A szegényeknek számító, munkaerőpiaci szempontból aktívak kb. 87%-a elsősorban mezőgazdasági tevékenységet folytat. Ezért az ágazat termelékenységének és kereskedelmének növelése a szegénység csökkentésének kritikus faktora. Annak ellenére, hogy a mezőgazdaság fontos szerepet játszik a gazdaságban, a mezőgazdasági ágazat növekedése továbbra is jóval a 2. Nemzeti Fejlesztési Terv² éves növekedési célkitűzése (5,6%) és a szegénység tényleges csökkentéséhez szükséges 5,9%-os növekedési ráta alatt van (PARM, 2015).

Uganda területe 241,038 km², ebből 18,2% a vízzel és mocsarakkal borított terület, 81,8% pedig a szárazföld. A rendelkezésre álló földterület összesen 42%-a szántóföld, melyből jelenleg csupán 21%-ot hasznosítanak, főleg az ország déli részén. Uganda legnagyobb részét szubtrópusi éghajlat jellemzi, bimodális csapadékelosz-

² Second National Development Plan 2015-2020. <http://npa.go.ug/wp-content/uploads/NDPII-Final.pdf>.

lással, amely lehetővé teszi a két termelési ciklust. Az első esős évszak március és június között érkezik, míg a második szeptember és december között. Az éves átlagos csapadékmennyiség általában 1200-1500 mm között ingadozik, régióként változó. A bimodális csapadéeloszlás és a mérsékelt klíma Uganda déli részein kedvez a kávé, a banán, a bab és a zöldség előállításának (CIA World Factbook, 2020).

Gazdaságtípusok és -méretek

A legutolsó agrárcenzus (2008/09) szerint Ugandában összesen 3,95 millió, nagyon alacsony (1,1 ha/2,72 hold³) átlagos gazdaságméretű mezőgazdasági háztartás található⁴, melynek 20%-át női gazdák irányítják. Az ugandai mezőgazdasági termelők többsége nagyon kicsi birtokmérettel rendelkezik, a gazdaságok 96%-a kisebb, mint 5 ha (12,5 hold). Az 1 holdnál kisebb területen gazdálkodó termelők az összes mezőgazdasági termelő 58%-át, a közepes méretű gazdálkodók (5 hektárig) az összes gazdaság további 38%-át teszik ki; és a gazdálkodóknak csak 4%-a művel több mint 5,0 hektárt (12,5 hold) (UBoS, 2010).

Ugandában az 1998. évi földtörvény meghatározása alapján négy alapvető földhasználati rendszer létezik, amelyek nagymértékben eltérő helyzetet jelentenek a földhasználók jogai és a birtoklás biztonsága szempontjából: 1. A szokásjogalapú, közösségi birtoklási háttérű földhasználat a legelterjedtebb, az ugandai földterületek 68,8%-át érinti, ahol a kisebb közösségek (törzsek, klánok stb.) vezetői vannak döntési pozícióban, a földhöz való hozzáférést az adott közösség szabályai határozzák meg. Ez biztonságos használati forma, de nem jelent hivatalos földtulajdont. 2. A *klaszszikus bérllet* (3,4%) esetében a bérbeadó legtöbbször az állam, a bérlő díjat fizet vagy

más ellentételezést nyújt. 3. A *földtulajdonlás* (18,6%) keretében a tulajdonosok korlátlan és állandó hozzáféréssel rendelkeznek földterületükhöz; ennek kapcsán fontos megjegyezni, hogy csak ugandaiak tulajdonolhatnak földet, illetve a közösségi használatú földek is magántulajdonná konvertálhatók hosszas hivatali procedúra után. 4. A *mailo földhasználati séma* (9,2%) brit gyarmati örökség, főként Közép-Ugandában jellemző, ahol a tulajdonlás és a földhasználat elválik egymástól; egy valódi birtoklás nélküli kvázi-birtoklási rendszer (Ministry of Lands, Housing and Urban Development, 2013). Öt ugandai mezőgazdasági termelő közül négynek nincs hivatalos, szabad tulajdonjoga földjére, ami – földtulajdonalapú fedezet hiányában – korlátozza a mezőgazdasági termelők formális pénzügyi rendszerből származó hitelhez való hozzáférést.

Az ugandai mezőgazdaság kihívásai

Uganda mezőgazdaságát tehát a nagyon kis birtokokon gazdálkodók dominálják; a mezőgazdasági kistermelők a mezőgazdasági populáció 85%-át teszik ki (Mesharsh – Robert, 2018), az elmúlt években kevés nagyméretű gazdaság alakult ki. Az ágazat továbbra is a bőséges csapadékon és az önellátó (szubsztantív) gazdálkodáson alapul, az öntözéses mezőgazdaság csupán a teljes művelhető földterület (3,03 M ha) kevesebb mint 1 százalékát (15 000 ha) teszi ki (MoFPED, 2018). A mezőgazdasági ágazatra két trend jelent veszélyt. Egyrészt a háztartások által üzemeltetett gazdaságok átlagos mérete csökkenő tendenciát mutat: 2006 és 2016 között azon háztartások aránya, amelyek 2 hektárnál (5 holdnál) kisebb gazdaságot működtettek, 75%-ról 83%-ra nőtt (World Bank, 2018). Másrészt

³ A tanulmányban hold alatt az angol hold (*acre*) mértékenységet értjük, melynek váltószáma 0,4 ha, azaz kisebb, mint a Magyarországon korábban használt katasztrális hold; egy katasztrális hold = 1,422 angol hold.

⁴ Egy másik forrás, Zorya et al. (2012) nagyobb, 1,98 ha/háztartás birtokméretről ír.

a mezőgazdasági ágazat GDP-növekedése csökken: az elmúlt öt évben a nemzeti mezőgazdasági GDP csak 2%-kal nőtt évente, ami alacsonyabb, mint az ugyanebben az időszakban tapasztalható 5,2%-os átlagos éves GDP-növekedési ráta és a 3%-ot meghaladó éves átlagos népességnövekedési ráta (Walker et al., 2018).

A mezőgazdasági ágazat ezen negatív tendenciákon túl is jelentős kihívásokkal néz szembe, amelyek akadályozhatják az ország gazdasági növekedését és szegénységcsökkentést célzó programjait:

1. A hozamok csökkenése; 2010 és 2015 között az átlagos termésnövekedés 2,07% volt a banán, 7,26% a gabonafélék, 8% a gyökérnövények és 0,61% a hüvelyesek esetében (MAAIF, 2016). A korszerű vetőmagok és műtrágyák felhasználása meglehetősen alacsony – még a professzionális gazdálkodóknak is csupán 20%-a használ korszerű vetőmagot; a műtrágya felhasználása Ugandában 2-3 kg/ha, szemben az afrikai mezőgazdasági fejlesztési programban (I1) kitűzött 50 kg/ha-ral.

2. A gépesítés szintje továbbra is alacsony. Az ásóbot és a kapa a fő termelési eszköz, a gazdák csupán körülbelül 10%-a használ állati igaerőt, a gépi vonóerőt használók gyakorlatilag értelmezhetetlen, 1,2%-os aránya mellett (World Bank, 2018).

3. A mezőgazdasági termelőknek nincs megfelelő hozzáférése a hitelekhez és más pénzügyi szolgáltatásokhoz, korlátozva ezáltal működésük növekedési potenciálját.

4. Az értékláncok és az outputpiacok a legtöbb mezőgazdasági termék esetében gyengén fejlődtek: bár a nagy értékű termékek iránti kereslet növekszik, az élelmiszer-feldolgozó vállalatok beszerzései elsősorban informális kapcsolatokon alapulnak és egyébként is számos problémától szenvednek, mint például az időszakos áramhiány, a finanszírozás korlátozott elérhetősége és az alacsony, üzemgazda-

sági szempontból nem rentábilis/racionális kapacitáskihasználás

AZ UGANDAI PÉNZÜGYI SZEKTOR

Az ugandai pénzügyi szektor kereskedelmi bankokon, hitelintézeteken, betétgyűjtő mikrofinanszírozási intézményeken (Microfinance Deposit Taking Institution, MDI), valamint takaré- és hitelszövetkezeti szervezeteken (Savings and Credit Cooperative Organization, SACCO) alapul, 25 kereskedelmi bankot, négy hitelintézetet, öt MDI-t (I2) és több mint 1000 SACCO-t, valamint mikrofinanszírozási szervezetet foglal magában. A szolgáltatók ilyen sokfélesége ellenére, vagy éppen emiatt a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés továbbra is kihívást jelent, különösen a vidéki lakosság számára.

A kereskedelmi bankok, amelyek az ország legnagyobb pénzintézetei és hitelezői, megbízhatónak és likvidnek számítanak. Együtt a teljes magánszektor hiteleinek 95%-át kezelik. A maradékon a többi intézmény – ideértve a SACCO-kat és a többségében civil szervezeti alapú mikrofinanszírozási intézményeket – osztják. A kereskedelmi bankok megfelelő hozamot realizálnak, nemteljesítő hiteleik 4-5% körül vannak, ami meglehetősen jó érték (BoU, 2017). A 9,9 billió UGX⁵ teljes likvid eszközével, vagyis az összes eszköz 37%-ával a kereskedelmi bankok elegendő likviditással rendelkeznek.

A pénzintézetek hagyományos, fiókokon alapuló fizikai jelenléte korlátozott az ugandai vidéki területeken, de a mobilbankos ügynökök nagyszámú hozzáférési pontot kínálnak. A Nemzetközi Valutaalap pénzügyi elérhetőségi felmérése szerint 2016-ban (I3) 566 bankfiók volt Ugandában, vagyis 100 000 felnőttről 2,77 fióki jutott, mely érték jóval alacsonyabb, mint Kenyában

⁵ 1 USD = 3788 ugandai shilling (UGX) (2020.05.20.).

(5,43) vagy Ruandában (6,16). Ugandában tehát a vidéki lakosság korlátozott hozzáféréssel rendelkezik a bankfiókokhoz, amelyek 70%-a urbanizált területeken található. A mobilbanki ügynöki hálózat lefedettsége messze meghaladja a hagyományos bankokét. Míg a lakosság mindössze 16%-ánál állt rendelkezésre banki szolgáltató 1 km-es körzetben, addig 2015-ben a lakosság 54%-ánál létezett mobil pénzforgalmi pont (*Republic of Uganda, 2017*). A banki ügynöki tevékenység egészen a közelmúltig nem volt megengedett, ám 2017 júliusában az Ugandai Nemzeti Bank (*Bank of Uganda/BoU*), amely a bank- és biztosítási szabályozó hatóság szerepét is ellátja, végül jóváhagyta a pénzügyintézetekről szóló törvény módosítását az ügynöki banki tevékenység engedélyezésére (*Panturu, 2019*). A bankok szabályozási keretének 2018 eleje óta bekövetkezett módosításai eredményeként számos bank az Ugandai Bankárok Szövetségének szakmai támogatásával ügynöki banki szolgáltatásokat indított (*I4*).

A hitelügyletek gyakoriak, de elsősorban informális hitelezés formájában. Az *FSD Uganda*⁶ (2018) szerint az ugandaiak 46%-a vett fel hitelt a felmérést megelőző 12 hónapban. Ugyanakkor a hitelfelvevők 90%-a számolt be az informális hitelezésről: 37%-uk VSLA-t (*Village Savings and Loan Associations*, Falusi Megtakarítási és Hitelszövetség), 14% ROSCA-t (*Rotating Savings and Credit Associations*, önkéntes megtakarítási csoportok), 12%-uk temetkezési közösségeket⁷ vett igénybe hiteligenyei fedezésére, 25%-uk áruhitel segítségével vásárolt, 2%-uk pedig uzorásra támaszkodott. A hitelfelvevőknek csak 10%-a vett fel kölcsönt hivatalos hitelezőktől, például kereskedelmi bankoktól, mikrofinanszírozási intézményektől, hitelintézetektől vagy

SACCO-tól. A *Global Findex 2017 (I5)* felmérésében a megkérdezettek 22%-a számolt be arról, hogy hitelt vett igénybe egy gazdaság vagy vállalkozás indításához, működtetéséhez vagy bővítéséhez.

A pénzügyi rendszeren kívül rekedés a vidéki területeken továbbra is jelentős. A vidéki térségekben a felnőttek kb. 25%-a van kizárva a pénzügyi szolgáltatásokból, míg a városi területeken ez az érték 14%. Ráadásul a városi felnőttek mindössze 10%-a támaszkodik teljes mértékben az informális szolgáltatásokra, míg vidéki felnőtteknél ez a szám 23%. Mivel az ugandai felnőttek 76%-a vidéken él, azok a pénzügyi intézmények, amelyek nem nyújtanak szolgáltatást ezekben a régiókban, lemondanak egy jelentős piaci potenciálról.

Hasonlóképpen, a kisméretű mezőgazdasági háztartások is korlátozottan férnek hozzá a pénzügyi szolgáltatásokhoz. Egy a szegényeket segítő tanácsadó csoport (*Consultative Group to Assist the Poor, CGAP; I6*) nemzeti felmérése szerint az ugandai kistermelők csupán 10%-ának van bankszámlája, 73%-uk pedig mobil pénzforrásokat használt (*Anderson et al., 2016*). A mezőgazdasági alapanyagok megvásárlásához a megkérdezett háztartások 93%-a azonnali készpénzügyleteket említ, míg csak 7%-uk rendelkezik olyan szállítói hitellel, amely későbbi fizetést tesz lehetővé.

MEZŐGAZDASÁGI HITELEZÉS

A mezőgazdasági hitelállomány növekedése az utóbbi 10 évben gyorsabb volt, mint a magánszektoré összességében. A mezőgazdasági (beleértve a termékpályák kereskedelmen kívüli szegmenseit) ágazat számára nyújtott hivatalos finanszírozás a 2010-es 301 milliárd UGX-ről (a teljes hitelállomány 6,4%-a) 2018-ra 1654 milliárd

⁶ FSD = Financial Sector Deepening Uganda.

⁷ Burial/Engozi societies – egyfajta önszerveződő temetkezési biztosítási közösség, a tagok havonta kis összeget fizetnek egy közösség alapjába, temetkezésük „előfinanszírozásaként”; ezek a szervezetek lettek később a hasonló alapon szerveződő falusi egészségpénztárak alapjai – lásd *Jones, 2009; Halvorson, 2007*.

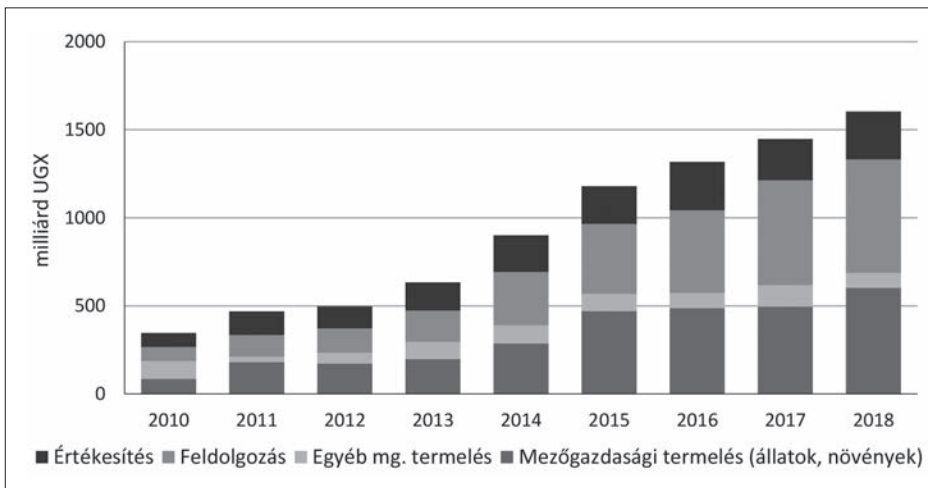
UGX-re (12,3%) nőtt (4. ábra). A mezőgazdasági hitelek összetett éves növekedési üteme (*compound annual growth rate*, CAGR) ebben az időszakban 23,7%, míg a teljes hitelállományé 14,0% volt. A mezőgazdasági szektorban a feldolgozási tevékenység céljára nyújtott hitelek állománya növekedett a leggyorsabban (CAGR 33,0%), ezt az alapanyag-termelés követi (27,6%). A mezőgazdasági feldolgozás hitelezésének gyors növekedése egybeesik a feldolgozott élelmiszertermékek iránti növekvő kereslettel és a kormányzati politikában nagy hangsúllyal megjelenő mezőgazdasági struktúraváltással. A 2014. évi adatok szerint a mezőgazdasági hitelállomány 43%-a rövid lejáratú (legfeljebb egy év), 37%-a középtávú (egy-három év), a fennmaradó rész (kb. 20%) hosszú lejáratú, és elsősorban mezőgazdasági feldolgozóvállalatok számára folyósították. A lízing rendkívül korlátozottan terjedt el a szektorban, a teljes hitelállomány mindössze 1%-át teszi ki (*BoU – MAAIF – EPRC, 2015*).

A szakértői interjúkból kiderül, hogy a mezőgazdasági hitelállomány utóbbi években tapasztalható gyors növekedése ellenére

a finanszírozás továbbra sem tekinthető kielégítő mértékűnek a potenciális kereslethez képest. A mezőgazdasági termelést a hagyományos, formális hitelrendszer 2018-ban 610 milliárd UGX mértékben finanszírozta, azaz a teljes mezőgazdasági GDP csupán 2,8%-át tették ki a formális pénzügyi intézmények által nyújtott hitelek. Noha az arány növekszik, a mezőgazdasági termelés bankrendszerből történő finanszírozása továbbra is alacsonyabb arányú, mint a többi nemzetgazdasági ág esetében. A pénzügyi intézetek számára nyilvánvalóan kényelmesebb és biztonságosabb a nagyobb gazdaságok hitelezése, melynek következtében – a kockázatok és a magas tranzakciós költségek miatt – a kisebb gazdaságok csaknem teljes köre bankrendszer általi finanszírozás nélkül marad. A legutóbbi, 2008. évi agrár-cenzus (*UBoS, 2010*) szerint az elmúlt öt évben csak a kisgazdálkodók 10%-a (0,36 millió mezőgazdasági háztartás) férhetett hozzá hitelhez. Jól látszik, hogy csak a jól szervezett termékpályák (mint például kávé és tea) feldolgozás és piacosítás céljából nyújtott hitelei növekedtek, míg a kisüzemi agrár-gazdasági vállalkozásoknak csak 6,3%-a

4. ábra

**Az ugandai agrárium hitelezése alágazatonként, milliárd UGX
(Credits in the agriculture of Uganda, by subsectors, billion UGX)**

Forrás: a Bank of Uganda statisztikái alapján saját szerkesztés

fér hozzá hitelhez vagy hitelkerethez. Ez az arány még a térségben is nagyon alacsonynak számít: a Kenyában jellemző mutató 44,1% (Walker et al., 2018).

A mezőgazdasági hitelek nyújtásában a kereskedelmi bankok járnak élen. A hivatalos bankrendszerből származó mezőgazdasági finanszírozásban (beleértve a feldolgozást és a forgalmazást is) való részesedésük 2010 óta kissé csökkent, de továbbra is nagyon magas, 2018-ban az összes mezőgazdasági hitel 85%-át tette ki. Az egyéb hitelintézetek (pl. SACCO) és a mikrofinanszírozást végző intézmények 15%-kal részesednek az ágazat finanszírozásából. Ez utóbbiak aktívabban és rugalmasabban adnak hiteleket a mezőgazdasági termelőknek. Bár pontos adatok nem állnak rendelkezésre, a pénzintézeti szektoron kívüli intézmények számítanak a kistermelők elsődleges hitelezőinek (DANIDA, 2014).

A mezőgazdasági ágazat finanszírozásában részt vevő kereskedelmi bankok testreszabott termékeket kínálnak, kockázatkezelési mechanizmusok és dedikált hiteltisztviselők támogatásával. Ezek a kereskedelmi bankok elsősorban a jól szervezett értékláncokban (kávész, tea, kukorica, tejtermék, marhahús és étkezési olaj) hitelezik az ügyfeleket. Például a Centenary Bank hitelt nyújt olyan kávétermelő gazdálkodói szervezeteknek, amelyek összegyűjtik és eladják a kávébabot a felvásárlónak vagy a külföldi importőr cégeknek. Ezek a jellemzően nagyobb kereskedelmi bankok mezőgazdasági szakértőket is foglalkoztatnak, akik képesek a hitelkérelmek szakmai elbírálására és a lehetséges kockázatok megbecsülésére. A hitelezési termékek közé tartoznak az inputhitelek, a post-harvest hitelek, valamint a mezőgazdasági termelőknek, a mezőgazdasági termelők szervezeteinek és az agráripari

vállalkozásoknak – ideértve a kis- és középvállalkozásokat – nyújtott hosszú lejáratú hitelek. Az inputkölcsönöket az értékláncok tranzakciói fedezik, és a betakarítás után gyakran engedményezés formájában közvetlenül azoktól a vásárlóktól szedik be, amelyek a hitelfelvevőktől szerezték be a termékeket. Az egyéb hitelintézetekkel és mikrofinanszírozási szervezetekkel összehasonlítva a legtöbb kereskedelmi bank inkább a nagyobb hitelekre összpontosít, elérve a 250 millió ugandai shillinges (65 800 USD) átlaghitelnagyságot; egyes bankok, mint például a Finance Trust Bank, kisebb kölcsönöket nyújtanak, akár kevesebb mint 380 000 UGX-t (100 USD). Az agrárvállalkozási kölcsönök sokkal nagyobbak, százmillióktól kezdve a milliárd ugandai shillingig. Például az állami háttérű Mezőgazdasági Hitelkeret (*Agricultural Credit Facility*, ACF)⁸ által fedezett mezőgazdasági kölcsön maximális összege 2,1 milliárd UGX (552 000 USD) lehet. A nagyobb kereskedelmi bankok, mint például a Bank of Africa, a Diamond Bank, a Stanbic Bank és a DFCU Bank aktívak ezen a téren. A hitelkamatlábak általában az alapkamat (jelenleg 16%) plusz egy 5%-ot meghaladó kockázati prémium. Kivételt képeznek az ACF által finanszírozott kölcsönök, amelyek kamata évi 12% (IBRD/World Bank, 2019).

A kereskedelmi bankok portfóliójában a nem teljesítő hitelek legnagyobb részét a mezőgazdasági ágazat számára nyújtott hitelek adják. A mezőgazdasági hitelek 2017-ben a kereskedelmi bankhitel 12,4%-át tették ki, de a nem teljesítő hiteleken belüli arányuk 24,3% volt (BoU, 2017). Ez a különbség azt jelzi, hogy a nem teljesítő mezőgazdasági hitelek aránya sokkal nagyobb, mint a teljes hitelállományra jellemző 5,6%. A magas arányú nemteljesítés minden bizonnyal a mezőgazdasági kölcsönökkel kapcsolatos kockázatokra utal,

⁸ Kedvezményes hitelek nyújtását lehetővé tévő állami eszköz. Az Ugandai Központi Bank által biztosított forrásokat kereskedelmi bankok és mikrofinanszírozásban részt vevő szervezetek egyaránt közvetíthetik. Lásd <https://www.bou.or.ug/bou/bouwebsite/ACF/>.

ugyanakkor jelentheti a hitelezők technikai és képességbeli korlátait is.

Néhány hitelintézet másoknál kifinomultabb megoldásokkal van jelen a mezőgazdasági hitelezés területén. Az olyan vezető pénzügyi intézetek, mint például az Opportunity Bank, az értékláncokhoz való csatlakozással bővítették hitelezési tevékenységüket a mezőgazdasági ágazatban (17). A keresletoldali intervenciók, amelyek erősítik a gazdálkodói szervezeteket és piacra juttatják termékeiket, hitelezési lehetőségeket nyitnak meg a nem bank jellegű intézmények számára. Hitelek nagy része továbbra is kicsi, ám egyes intézmények viszonylag nagyobb, 3,8 millió UGX (1000 USD) hitelt nyújtanak, tehát a kereskedelmi banki kölcsönökhöz hasonlóak. A nem bank jellegű intézmények általában magasabb kamatlábakat alkalmaznak, amelyek meghaladhatják a 35%-ot is a hitelek magas tranzakciós és hitelfelvételi költségeinek érvényesítése miatt.

A SACCO-k hálózata kiterjedt vidéki lefedettségű, és potenciálisan jelentős csatornát jelentenek a mezőgazdasági finanszírozási termékek számára; de úgy tűnik, hogy sokuknak jelentős strukturális problémái vannak. A 4. szintű (Tier 4.) pénzügyi intézmények, amelyeket főleg a sok kis SACCO jelenít meg, sokkal szélesebb körű vidékfejlesztési lehetőségekkel bírnak, mint amit jelenleg a pénzkezelési feladatok mellett ellátnak, jóllehet már ma is kritikus jelentőségű pénzügyi szolgáltatásokat nyújtanak a vidéki lakosság számára.

A hitelezők típusától függetlenül, a mezőgazdasági kölcsönök mögött általában valamilyen készpénzbiztosíték (a hitel mintegy

30%-a), illetve ingatlanok és ingóságok állnak fedezetként. A hitelezők legszívesebben földet fogadnak el fedezetként, de a legtöbb mezőgazdasági hitelfelvevő nem rendelkezik földtulajdonnal az ugandai földhasználati rendszerek előzőekben taglalt sajátosságai miatt. Ezenkívül számos példa bizonyítja, hogy a fedezetként elfogadott földet és termelési eszközöket nehéz végrehajtani és értékesíteni, ami rávilágít más kockázatsökkentő módszerek fontosságára. Néhány pénzügyi intézmény az aBi Finance⁹ és az USAID Development Credit Authority részleges hitelgaranciáit veszi igénybe (18). A zálogosítható, fedezetbe vonható vagyonelemek hiánya említhető az egyik legnagyobb akadálynak a mezőgazdasági finanszírozásában, különösen a kistermelők és a kkv-k esetében.

A hosszú lejáratú hitelek ritkák és elsősorban a már régóta működő nagyobb mezőgazdasági vállalkozások számára érhetőek el, gyakran az ACF és más állami programok garanciája mentén. Egyes kereskedelmi bankok és hitelintézetek hosszú távú (5-8 év) kölcsönöket kínálnak nagyobb mezőgazdasági hitelfelvevők számára. Számos, a mezőgazdasági ágazatban tevékenykedő hitelező az ACF-re támaszkodik hosszú futamidejű hitelek nyújtása során, mert az a kölcsönök finanszírozását nyolc évig biztosítja. A bankok potenciális piacot látnak a termelői csoportok, a mezőgazdasági kkv-k és az agráripárban működő vállalkozások hosszú távú hitelezésében, ami további ACF-források bevonását tenné lehetővé.

Az olyan kockázattitőke-alapú befektetési alapok, mint a Yield Uganda Investment Fund¹⁰ és az AgDevCo¹¹ tőkét és hosszú lejá-

⁹ Agricultural Business Alternative, <https://www.abi.co.ug/>.

¹⁰ A Yield Fund egy innovatív, társadalmi hatást is megcélzó befektetési alap, amely mezőgazdasági kis- és középvállalkozásokra és termelői csoportokra fókuszál Ugandában. Kockázattitőke-termékeket kínál, azaz időszaki tőkével száll be a cégbe, de adósságfinanszírozást is végez. Olyan társaságokba fektet be, amelyek pénzügyi megtérülés mellett pozitív társadalmi hatással is járnak. Az alap tulajdonosa, a Kenyában, Ugandában és Mauritiuson aktív Pearl Capital több más, mezőgazdaságra fókuszáló alapot is létrehozott. <https://pearlcapital.net/index.php/2-uncategorised/69-yield-uganda-investment-fund>

¹¹ Afrika több országában jelen lévő kockázattitőke-befektető társaság, <https://www.agdevco.com/our-investments/by-country/Uganda>.

ratú hiteleket, illetve adósságfinanszírozást nyújtanak az agrárgazdasági társaságoknak, bár a finanszírozás összege meglehetősen korlátozott. Az Ugandai Fejlesztési Bank¹² hosszú lejáratú adósságfinanszírozást is kínál, és a jövőben szándékozik tőkebefektetéseket eszközölni induló vállalkozásokban.

Néhány jól szervezett értékláncban a post-harvest szegmensek vállalatai aktívan reagálnak a termelők finanszírozási igényeire, kitöltve a hivatalos hitelezők által üresen hagyott helyet. Például a kisebb kávékereskedők szezonális hitelt nyújtanak a közösségük kávétermelőinek, feltételként szabva, hogy a kávébabot nekik adják el. Egy feldolgozó mintegy 2000 gazdálkodónak nyújt hitelt egy pálmaolaj-értékláncban (*Murekezi et al., 2018*). Az ilyen inputfinanszírozási megoldások tényleges kamatlába sokkal magasabb lehet, mint a klasszikus banki finanszírozásé, ám a gazdálkodók továbbra is szívesen veszik igénybe agrobiznisz vállalkozások informális hiteleit a tranzakciók egyszerűsége és más implikált előnyök, például technikai segítségnyújtás és kiváló minőségű inputok miatt. Noha pontos adatok nem állnak rendelkezésre, valószínű, hogy az agrárgazdasági társaságok által nyújtott ilyen hitelek messze meghaladják a hivatalos pénzügyi intézmények hiteleit, amint azt más országokban és régiókban megfigyelték (*Dalberg Global Development Advisors, 2016*).

A közraktárjegyek formájában történő finanszírozással már többször kísérleteztek Ugandában, de nem sikerült megfelelő rendszert kiépíteni. Létrehozása lehetővé tenné a növénytermesztők és -kereskedők számára, hogy termékeiket erre hitelesített raktárakban tárolják és eladják, amikor a termés ára emelkedik; a terményeltár (amelyet raktári bevételezések igazolnak) által biztosított hitel pedig fedezi a tárolási időszak pénzigényét. A különféle növénye-

ket, például kávé, gyapotot és kukoricát érintő korábbi pilotprojektek számos kihívással szembesültek, ideértve többek között az érintett résztvevők, különösen a gazdálkodók nem elégséges érdeklődését; a korlátozott mennyiségű tárolt növényt; a magas tárolási költségeket és kamatlábakat, amelyek mind csökkentik az adott termé nyen elérhető hasznot; valamint a hitelezők korlátozott érdeklődését is (*Katunze et al., 2017*). Az Ugandai Közraktári Rendszer Hatóság (*I9*), a közraktári finanszírozás állami háttere jelenleg egy másik pilotprojekttel indítását tervezi. Ezen felül az Ugandai Értéktőzsde (Uganda Securities Exchange, USE) és az Ugandai Gabonatanács (*I10*) újabb kísérletet indít a kukoricára összpontosítva. A növényeket a tanács tagjai kereskedői raktáraiban tárolják és egy szakmai raktárvezető kezeli, az USE pedig igazolásokat állít ki. Több bank már jelezte érdeklődését a finanszírozás iránt.

A MEZŐGAZDASÁG TÁMOGATÁSI RENDSZERE

Kormányzati támogatási programok

A mezőgazdaságot érintő kihívások leküzdése érdekében az ugandai kormány elfogadta a Nemzeti Agrárpolitikát (*National Agriculture Policy, NAP; I11*) és a mezőgazdasági ágazati stratégiai tervet (*Agriculture Sector Strategic Plan, ASSP; I12*). A NAP átfogó célja az élelmezésbiztonság növelése, valamint a mezőgazdasági háztartások jövedelmének növelése összehangolt beavatkozások útján, amelyek javítják a fenntartható mezőgazdasági termelékenységét és növelik az előállított hozzáadott értéket, munkalehetőségeket biztosítanak és előmozdítják a belpiaci és a nemzetközi kereskedelmet. Az ASSP célja a nemzeti cselekvési terv 2015–2020 közötti időszakban történő működőképessé tétele, hogy az önellátó gazdálkodáson

¹² Uganda első, 1972-ben alapított fejlesztési bankja, <https://www.udbl.co.ug/#>.

alapuló mezőgazdaságot fenntartható, kereskedelmi igényeket kiszolgáló mezőgazdasággá alakítsa át.

Az ASSP összhangban van az Ugandai Nemzeti Fejlesztési Terv 2015–2020 II. szakaszával (*I1*) és az Afrikai Unió Átfogó Afrikai Mezőgazdasági Fejlesztési Programjával (*African Union's Comprehensive Africa Agriculture Development Programme, CAADP; I1*), amely azt célozza meg, hogy az egyes országok átlagos éves növekedése 6% legyen. Az ASSP egy értékláncon alapuló befektetési megközelítést alkalmaz, amelynek középpontjában a kutatás, a tanácsadás, a növényvédelem, a feldolgozóipari alapanyagok biztosítása, a fenntartható földhasználat és talajgazdálkodás előmozdítása, a post-harvest tevékenységek, a jobb piaci hozzáférés és a hozzáadott érték növelése áll. A beavatkozások 12 prioritást élvező (banán, bab, kukorica, rizs, manióka, tea, kávé, gyümölcs, zöldség, tejtermék, hal és hús) és négy stratégiai termékre (kakaó, pamut, olajos magvak és olajpálma) terjednek ki. A szükséges ASSP-költségvetést az ötéves időszakra 6969 trillió UGX (1,833 milliárd dollár) összegben határozták meg. A program négy cél elérésére törekszik:

- A mezőgazdasági termelés és a termékekenységek növelése.
- A kritikus mezőgazdasági inputanyagokhoz való hozzáférés javítása.
- A mezőgazdasági piacok fejlesztése és a hozzáadott érték növelése.
- A szolgáltatásnyújtás javítása az agrárminisztérium (Ministry of Agriculture, Animal Industry and Fisheries, MAAIF; *I13*) és ügynökségeinek intézményi kapacitásának megerősítése révén (*MAAIF, 2016*).

Az ugandai kormányzat több olyan intézkedést is hozott, amelyek támogatják az

ASSP-ben meghatározott célokat. Ide tartoznak a minőségi vetőmagokhoz és műtrágyákhoz való hozzáférés javítását, a hitelhez jutás megkönnyítését és a mezőgazdasági kockázatkezelés javítását célzó támogatások.

A hitelekhez való hozzáférés megkönnyítése

A mezőgazdasági ágazat finanszírozásához jutásának megkönnyítése érdekében az ugandai kormány 2009-ben a kereskedelmi bankokkal, az Uganda Development Bankkal, a betétgyűjtést is folytató mikrofinanszírozási intézetekkel és a nem hagyományos hitelintézetekkel együttműködésben létrehozta a Mezőgazdasági Hitelkeretet (*Agricultural Credit Facility, ACF*)¹³. Az ACF célja a mezőgazdaság piacorientáltságának előmozdítása azáltal, hogy közép- és hosszú távon finanszírozza a mezőgazdasággal, az agrárfeldolgozással, a modernizációval, különösen a gépesítéssel foglalkozó projekteket. A rendszert az Ugandai Központi Bank (Bank of Uganda, BoU) kezeli (*I14*).

A MIKROFINANSZÍROZÁS SZEREPE A MEZŐGAZDASÁGBAN

Mikrofinanszírozási intézetek

A mikrofinanszírozási intézetek (MFI) kis összegű hiteleket nyújtanak elsősorban a banki szektor látókörén kívül eső szegényeknek, általában alacsony szintű hitelbiztosíték mellett. A mikrohitelket kínáló nem kormányzati szervezetek az 1970-es évek végétől nagy elismerést vívtak ki azzal, hogy képesek a mikrohitelken keresztül elérni a szegényeket és javítani helyzetükön. Az MFI-k ma Afrika számos szegény háztartását szolgálják megtakarítási és hitelfelvételi lehetőségekkel. A MIX Market¹⁴

¹³ Bővebb információ az ACF kapcsán: Bank of Uganda, „Agricultural Credit Facility Brief to the Clients”, <https://www.bou.or.ug/bou/downloads/Agricultural-Credit-Facility/Brief-to-Clients-on-the-ACF-V.pdf>.

¹⁴ A MIX Market az afrikai mikrofinanszírozási intézmények adatszolgáltató és -kezelő platformja, <https://www.themix.org/mix-market>.

adatai alapján 262 MFI összesen 7,4 millió hitelfeltevővel és 7,8 milliárd USD bruttó hitelállománnyal rendelkezik.

Uganda mikrofinanszírozási jellemzői nem szokványosak, mivel több ügyfelet szolgálnak ki a betétgyűjtést is végző MFI-k, mint a csak hitelnyújtó MFI-k. A számlák nagyon alacsony összegű átlagos mérete arra utal, hogy az ügyfelek többsége csupán minimális megtakarítással rendelkezik (*MIX Market, 2013*). Az MFI-k heterogének, ideértve az alacsonyabb jövedelmű piaci szegmenseket kiszolgáló kereskedelmi bankokat, a hagyományos, megtakarítási célú, tagok által tulajdonolt intézményeket (SACCO-k) és a civil szervezeteket, amelyek közül néhány igyekszik valamilyen szabályozott banki státust elérni (*1. táblázat*). Vannak olyan országok, ahol speciális MFI-szabályozási keretrendszer határozza meg, hogy elfogadhatnak-e betéteket és csak a tagokkal tudnak-e tranzakciókat kötni vagy bárkivel.

A térségben az ügyfelek kölcsönös átvilágításán és a kölcsönök visszafizetése érdekében történő nyomásgyakorláson alapuló csoportos hitelezés volt a bevett modell, amíg az MFI-k nem kezdtek el kísérletezni az egyéni hitelnyújtással. A mikrohitel nyújtása a legjobban a sűrűn lakott városi

területeken prosperál, ahol nagyszámú potenciális ügyfél él koncentráltan, aktív pénzáramlással, mely lehetővé teszi számukra a kölcsönök gyakori, kis összegű részleteinek fizetését. A városi piacokon kialakult túlzott hitelezés és az MFI-k fenntarthatósági érdekei indukálták az új piacok felkutatását a vidéki területeken. A kistermelők sikeres kiszolgálása azonban megköveteli a termékek módosítását, az egyedi hiteleket, a speciális kölcsönzakértők felvételét és a vezetői információs rendszerek módosítását a szabálytalan kifizetésekkel járó egyéni hitelek nyomom követése céljából.

A mezőgazdasági termelőkre fókuszáló mikrohitelzés esetében két modell különböztethető meg, melyek eltérő megközelítéssel alapulnak.

A német Internationale Projekt Consult (IPC) úttörő szerepet játszott abban, hogy kiscgazdaságokat finanszírozó egyéni hiteleket nyújtson a kizárólag a hitelezésre koncentráló megközelítésével (*Schmidt – Zeitinger, 1997*). Sikeres, jövedelmező terméket hozott létre egy El Salvador-i nem kormányzati szervezet számára, majd később alkalmazta az ugandai Centenary Rural Development Bank számára kifejlesztett megoldásban is. A hitelt felvevők cash

I. táblázat

A mikrofinanszírozást nyújtó szervezetek három fő típusa
(*Three main types of microfinancing institutions*)

Formális	Félig formális	Informális
Kereskedelmi bankok	Civil szervezetek (NGO-k)	Közösségi bankok (<i>village bank</i>)
Fejlesztési bankok	Hitelszövetkezetek	Önsegélyező egyletek
Takarékszövetkezetek	Önszerveződő takaré- és hitelszövetkezetek	Pénzügyi szolgáltató szövetségek
Nem banki finanszírozási intézmények	Privát cégek	ROSCA-k (<i>Rotating Savings and Credit Association</i> , önkéntes megtakarítási csoportok)
Pénzügyi vállalatok		ASCA-k (<i>Accumulated Savings and Credit Associations</i> , felhalmozó takaré- és hitelszövetkezetek)
Lízingcégek		Temetkezési egyesületek
Biztosítók		Egyéni hitelezők

flow elemzését használják fel a visszafizetési képesség értékelésére. Ugandában a kis hitelek nagyjából 60 USD-t tettek ki 3–6 hónapos futamidőre, és a sikeres visszafizetés után a hitelfelvevők nagyobb hiteleket kaphatnak. Különböző típusú biztosítékok és biztosítéki helyettesítők fogadhatók el (Seibel, 2003).

Az Opportunity International Bank of Malawi a csoportos hitelezési megközelítést alkalmazza, amely segíti a gazdákat az alapanyagok megszerzésében és a marketingben. Megtakarításalapú kereskedelmi bankként indult, amely gazdaságilag alulfejlesztett embereket célozott meg. A hiteleket 10–30 fős, főleg nőkből álló csoportok számára adják (Meyer, 2015).

Tagsági alapú pénzügyi szolgáltatók

A tagok tulajdonában lévő pénzügyi szolgáltatók (*Financial Service Provider*, FSP), amelyeket közösségi alapú pénzügyi szervezeteknek is szoktak nevezni, heterogén kategória, amely magában foglalja a hagyományos ROSCA-kat és a felhalmozó takarékpénztárakat (*Accumulated Savings and Credit Associations*, ASCA, Felhalmozó Takaré- és Hitelszövetkezetek)¹⁵, a Pénzügyi Szolgáltatói Szövetségeket (*Financial Service Association*, FSA)¹⁶, valamint a hivatalos szövetkezeteket és takarékpénztári, illetve hitelszövetkezeteket (SACCO; másutt általában hitelszövetkezetként ismert), amelyek közül néhányat nyilvántartásba vettek és jellemzően nem szigorúan felügyelnek. Jelentős erőfeszítések történnek kis informális

meztakarítási csoportok és falusi megtakarítási és hitelszervezetek (*Village Savings and Loan Associations*, VSLA) létrehozására, amelyek hasonlóak az ASCA-khoz. Ezek alapján nem meglepő, hogy becslések szerint Afrikában a lakosság hét százaléka szövetkezetekhez tartozik (Pollet, 2009).

A mikrofinanszírozás fontossága a kistermelők körében

Egy világbanki adatbázis és jelentés alapján megvizsgálhatjuk az összefüggést az egyes birtokkategóriák hitelezési helyzete kapcsán. A legkisebb, szubsztantív jellelű gazdálkodók, mint a mikrofinanszírozási szervezetek eredeti célcsoportja, kevesebb mint 0,5 hold földterülettel rendelkeznek; ehhez jön még a háztartás, amelyek a birtokon kívüli mezőgazdasági tevékenységekben is részt vesznek (pl. közösségi földművelés). A kis és közepes méretű földbirtokosok 0,5–2,5 hold mezőgazdasági földterülettel rendelkeznek, ők a „láthatatlan közép”, mivel kívül esnek minden politikai célfüggvényen. A nagy földbirtokosok több mint 2,5 hold földterülettel rendelkeznek; ez a csoport gyakran formális pénzügyi intézményektől kap hitelt, ideértve a mezőgazdasági fejlesztési bankokat is (2. táblázat). Jól látható, hogy a mikrofinanszírozást a legkisebb termelők használják a legnagyobb arányban.

A 3. táblázat két, ugandai mezőgazdasági finanszírozással foglalkozó nonprofit szervezet kondícióit mutatja be. A termékek tipikus mikrohitel, a hitelezési paraméterek (pl. a relatív magas kamat) pedig jól

¹⁵ Az ROSCA-k általában autonóm módon kialakult, több tagból álló csoportok, amelyek rendszeresen találkoznak, hogy megtakarításokat gyűjtsenek és az összegyűlt pénzt folyósítják egy tagnak. Addig folytatják, amíg minden tag meg nem kapja a kölcsönt. Az ASCA hasonló, azzal a különbséggel, hogy megtakarításokat lehet felhalmozni és kölcsönözni a tagok és a nem tagok számára.

¹⁶ Az FSA-kat a társasági törvény szerint részvénytársaságokként tartják nyilván, kifejezetten nyereségorientált vállalkozásként működnek. Az osztalék általában magasabb, mint a szövetkezetek esetében, az eltérő üzleti orientációjuk miatt. A szövetkezetektől eltérően, amelyek egy tag egy szavazat elven működnek, az FSA-k szavazati joga attól függ, hogy mennyi részvény van egy előre meghatározott maximumon belül (gyakran személyenként 10 szavazat). Ez ösztönzi a több részvényrel rendelkező egyéneket az irányításban/felügyeletben való aktívabb részvételre. Elsősorban befektetők irányítják, ez tükröződik a hitelfelvevők által fizetett magas kamatokban és a betéteseknek kínált nulla értékű hozamban.

2. táblázat

Mezőgazdasági termelők hitelforrásai, százalék (N=1439)
(Sources of financing of farmers by category, per cent)

Gazdaságméret	Mikro-finanszírozás	Formális intézmények	Informális forrás
Nagyon kicsi (<0,5 hold)	61,2	3,9	55,8
Kis- és közepes (0,5–2,5 hold)	47,8	15,6	60,2
Nagy (>2,5 hold)	30,5	21,9	62,2

Forrás: World Bank/Institute of Microfinance survey 2010/11

3. táblázat

Mikrohiteltermékek kondíciói két civil szervezet esetében
(Conditions of microfinance products in case of two NGOs)

	HOFOKAM	MADFA SACCO
<i>Termékjellemzők</i>		
Min/max összeg, UGX	0,05 M / nincs	3 M/5 M
Hiteltartam, hónap	6	1–12
Fizetési ütemezés	egyenlő részletekben	egyenlő részletekben
<i>Árazás</i>		
Havi kamat	2,5%	2,5%
Előzetes díjak	2%	1,5%
Hitelbiztosítás díja (a hitel összegére vonatkozóan)	1%	1%
<i>Járulékos tartalom</i>		
Csoportos garancia	igen	igen
<i>Folyamat</i>		
Elbírálási idő	2–7 nap	3–7 nap

Forrás: saját gyűjtés

tükrözik a kockázatokat. Mindazonáltal figyelembe kell venni azt a korábbiakban bemutatott és elemzett tényt, hogy ennek a csoportnak nincs lehetősége hitelhez jutásra a klasszikus, formális pénzügyi intézményektől, mert azok bírálati szempontjai miatt egész egyszerűen hitelképtelennek minősülnek. Természetesen fontos, számos tanulmány által taglalt kérdéseket vet fel a kamat mértéke, azaz hogy milyen mértékig tekinthető áldást hozó segítségnak és honnan kezdődik az uzsora, illetve extraprofit.

Kormányzati kezdeményezések

Az ugandai kormány jelentős erőfeszítéseket tesz nem csupán a mikrohitelzés szabályozása, de elterjesztése kapcsán is. Világosan felismerte, hogy a formális bankrendszer

soha nem fog a legkisebb jövedelmű, tulajdonképpen hivatalos bankrendszeren kívül rekedt vidéki társadalmi rétegre fókuszálni, elsősorban a magas elérési és tranzakciós költségek és a jelentős kockázatok miatt. Kormányzati szempontból így szükségszerűen a nem formális intézményekre helyeződik a hangsúly, melyek olcsó állami forrásokat is kihelyezve, rugalmas konstrukciókkal képesek elérni a célcsoportot. Az állami ösztönző kezdeményezések közül gyűjtöttünk össze néhányat a 4. táblázatban.

KÖVETKEZTETÉSEK

A tanulmány alapján megállapítható, hogy afrikai viszonyok között a mikrofinanszírozásnak van helye és létjogosultsága a mezőgazdasági finanszírozásban.

4. táblázat

**Néhány ugandai kormányzati kezdeményezés a mikrofinanszírozás terén
(Some initiatives of the Government of Uganda in the field of microfinances)**

Program	Fókusz/státusz
NAADS (<i>National Agriculture Advisory Services</i>)	A Mezőgazdasági Modernizációs Terv (<i>Plan for Modernization of Agriculture, PMA</i>) végrehajtási lába, fő célja a gazdálkodók termelékenységének és jövedelmének fokozása.
PEAP (<i>Poverty Eradication Action Plan</i>), PMA (<i>Plan for Modernization of Agriculture</i>) és MTCS (<i>Medium-Term Competitiveness Strategy</i>)	Az ország gazdasági növekedési, fejlesztési tervezési kerete, implementációs stratégiákkal. Fő cél a gazdasági növekedés serkentése és a szegénység csökkentése.
PAP (<i>Poverty Alleviation Program, Szegénységcsökkentési Program</i>) és RMSP (<i>Rural Microfinance Support Project</i>)	Kormányzati finanszírozásbiztosítás és kapacitásépítés. A súlyos mulasztások és az intézményi kudarcok jellemezték a folyamatokat, ami miatt újratervezés vált szükségessé.
MSC Uganda (<i>Microfinance Support Centre</i>)	Az ugandai kormányzat mikrofinanszírozást támogató és kapacitásépítést szolgáló szervezete. (Az Afrikai Fejlesztési Bank által támogatott.) Megfelelő gyakorlatokat alkalmaz a mikrohitelkezésben, ennek ellenére a rendszer fenntarthatósága kérdőjeles.
SUFFICE (<i>Support to Feasible Financial Institutions and Capacity Building Efforts</i>)	Az EU által finanszírozott mikrohitelzési háttérfinanszírozási és kapacitásépítési projekt. 2000 és 2004 között sikerrel járt, majd az intézményi kihívások következtében romlott a teljesítménye, majd megszűnt.
MOP (<i>Microfinance Outreach Plan</i>)	A kormány korábbi szisztematikus terve, a vidékre és periférikus piacokra reagáló mikrofinanszírozási szolgáltatásokkal kapcsolatos tájékoztatás elősegítése céljából. 2007-ben RFSP-vé (<i>Rural Financial Services Programme</i>) alakult, jobban fókuszálva a SACCO-kra
MCAP (<i>Matching Grant for Capacity Building</i>)	A MOP (Mikrofinanszírozási Tájékoztatási Program) egyik alkotóeleme, amelynek célja a termékfejlesztésre összpontosító mikrofinanszírozási kapacitásépítés megfelelő támogatása volt. 2004. júniusban kezdődött; 2007 októberében ért véget.
BCF (<i>Business Culture Fund</i>)	A MOP egyik alkotóeleme, amelynek célja a vidéki vállalkozási csoportok számára képzés és technikai segítségnyújtás volt az üzleti képességeik és termelékenységük javítása érdekében. 2006 májusában kezdődött; 2007 októberében ért véget.
RFSP (<i>Rural Financial Services Programme</i>)	Megyéenként egy SACCO (<i>Savings and Credit Cooperative Societies, önszerveződő takarékos- és hitelszövetkezet</i>) létrehozása és támogatása a kiterjedt vidéki pénzügyi infrastruktúra biztosítása érdekében. 2007-ben kezdődött, sikere és hatása értékelés alatt; folyamatban lévő projekt.
MFF (<i>Micro Finance Forum</i>)	1995–2006 között magas szintű együttműködést és koordinációt teremtett a feltörekvő intézmények, az adományozók, a kormányzati politikai döntéshozók és a szabályozók között.

Forrás: saját gyűjtés szakértői mélyinterjúk és adatforrások alapján

Sőt, a jelenlegi adatok szerint a legkisebb termelők mikrofinanszírozás általi hitelezésének megszűnése esetén nem csupán termelési volumencsökkenés következne be és veszne el a szintváltás lehetősége az adott termelő számára, de a megélhetése is veszélybe kerülne, ami minden szegénységcsökkentési szándékkal ellentétes. Ez az oka annak, hogy az ugandai kormány nem csupán elnéző, megengedő a mikrofinanszírozási szervezetekkel szemben, de kifejezetten támogatja azokat és igyekszik ösztönző működési környezetet biztosítani. A realizált kamatok mértéke persze felvet kérdéseket, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a konstrukció sajátosságait: 1. helyi pénznemben nyújtják, az alapkamat eleve meghatározza a kamat-

szintet (ez Uganda esetében magas); 2. a rövid futamidő és a személyes találkozások kényszerű gyakorisága magas költségekkel jár; 3. a kockázatok magasak, miközben fedezet egyáltalán nincs, vagy minimális.

A mikrofinanszírozás mindazonáltal kiváló lehetőséget nyújt más társadalmi fejlesztési funkciók és technikai segítség előmozdításához; a kiváló elérési arány miatt így a szegénységcsökkentési programok hatékonysága is jobb lehet. Mindemellett a mikrohiteltek a tapasztalatok szerint valódi lehetőséget nyújtanak a gazdálkodók számára a kitorésre, a szubsztantív termelési jelleg piacra cserélésére, mely aggregált hatásként az egész ugandai mezőgazdaság fejlődését szolgálja.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) Anderson, J. – Learch, C. E. – Gardner, S. T. (2016): *National Survey and Segmentation of Smallholder Households in Uganda. Understanding Their Demand for Financial, Agricultural, and Digital Solutions*. CGAP Working Paper. Washington, D.C., USA. <https://www.cgap.org/sites/default/files/publications/Uganda%20CGAP%20Smallholder%20Household%20Survey%20Report.pdf> – (2) BoU (Bank of Uganda) (2017): *Annual Supervision Report*. Issue No. 8. December. https://www.bou.or.ug/bou/bouwebsite/bouwebsitecontent/Supervision/Annual_Supervision_Report/asr/Annual-Supervision-Report-2017.pdf – (3) BoU – MAAIF – EPRC (Bank of Uganda; Ministry of Agriculture, Animal Industry and Fisheries; and Economic Policy Research Center) (2015): *Agricultural Finance Year Book*. <https://agriprofocus.com/year-book-2015> – (4) Brusky, M. (2015): *State of the Practice: State of Client Protection in Uganda's Microfinance Sector*. The SEEP Network. https://seepnetwork.org/files/galleries/1721_SOP-UGANDA-EN.pdf – (5) Churchill, C. – Frankiewicz, C. (2006): *Making Microfinance work: Managing for Improved Performance*. The International Training Centre of the ILO in Turin, Italy. – (6) Dalberg Global Development Advisors (2016): *Inflection Point: Unlocking Growth in the Era of Farmer Finance*. Report for The Initiative for Smallholder Finance and the Rural and Agricultural Finance Learning Lab, MasterCard Foundation, Toronto. <https://www.raflearning.org/post/inflection-point-unlocking-growth-the-era-farmer-finance> – (7) DANIDA (2014): *U-Growth II Uganda. Component Description: Agricultural Business Initiative – aBi Trust and aBi Finance, 2014–2018*. – (8) FSD Uganda (Financial Sector Deepening Uganda) (2018): *Finscope Uganda Topline Findings Report*. <http://fsduganda.or.ug/finscope-2018-survey-report/> – (9) Grameen Bank (2018): *Grameen Bank Annual Report*. <http://www.grameen.com/annual-report-1983-2016/> – (10) Greffe, X. (2007): The Role of the Social Economy in Development. In Noya, A. – Clarence, E. (eds): *The Social Economy: Building Inclusive Economies*. OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Programme – (11) Halvorson, C. G. (2007): *Health Care Co-ops in Uganda*. The Permanente Press, USA – (12) Hribar, G. – Podbregar, I. – Ivanuša, T. (2014): OSINT: A “Grey Zone”? *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 27(3) 529–549. <http://doi.org/10.1080/08850607.2014.900295> – (13) IBRD/World Bank (2019): *Toward Scaled-Up and Sustainable Agriculture Finance and Insurance in Uganda*. Uganda Technical Report. Washington, D.C., USA – (14) IMF (2019): *World Economic Outlook*. International Monetary Fund – (15) Imreh Sz. – Kosztopolosz, A. – Mészáros Zs. (2007): Mikrofinanszírozás a legszegényebb rétegeknek: az indiai példa. *Hitelintézet Szemle*, 6(3) 231–247. http://epa.oszk.hu/02700/02722/00028/pdf/EPA02722_hitelintezeti_szemle_2007_03_231-247.pdf – (16) Jones, B. (2009): *Beyond the State of Rural*

Uganda. Edinburgh University Press – (17) Kálmán Z. (2010): Megteremhető-e a globális élelmiszerbiztonság? *Gazdálkodás*, 54(4) 359–367. – (18) Katunze, M. – Kuteesa, A. – Mijumbi, T. – Mahebe, D. (2017): Uganda Warehousing Receipt System: Improving Market Performance and Productivity. *African Development Review*, 29(S2) 135–146. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8268.12268> – (19) Lakner Z. (2012): A magyar agrobiznisz lehetőségei Afrikában. *Afrika Tanulmányok*, 6(4) 5–24. – (20) Lakner, Z. – Popp, J. (2014): Place and role of food industry in modern economies. *Acta Alimentaria: an International Journal of Food Science*, 43(Suppl. 1) 85–92. <http://doi.org/10.1556/AAlim.43.2014.Suppl.13> – (21) Ledgerwood, J. (1999): *Microfinance Handbook*. Washington: World Bank – (22) MAAIF (Ministry of Agriculture, Animal Industries and Fisheries) (2016): *Agriculture Sector Strategic Plan (ASSP)*. <http://agriculture.go.ug/agriculture-sector-strategic-plan-assp/> – (23) Margitay-Becht, A. (2007): *Afrika segélyezésének modellezése ágens alapú környezetben*. PhD-értekezés (BME GSZDI). – (24) Mesharsh, K. – Robert, T. (2018): Public Sector Provision of Free Agricultural Inputs in Uganda: The Rationale and Challenges of Operation Wealth Creation Programme. *Journal of Public Administration and Governance*, 8(2) <http://doi.org/10.5296/jpag.v8i2.13196> – (25) Meyer, R. L. (2011): *Subsidies as an instrument in agriculture finance: a review*. Joint Discussion Paper, German Federal Ministry of Economic Cooperation and Development (BMZ), Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), German Agency for International Cooperation (GIZ), International Fund for Agriculture Development (IFAD), The World Bank, and United Nations Capital Development Fund (UNCDF), World Bank, Washington DC. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/722071468154458817/pdf/707300ESWOP1120iesoasoanoInstrument.pdf> – (26) Meyer, R. L. (2015): *Financing Agriculture and Rural Areas in Sub-Saharan Africa: Progress, challenges and the way forward*. IIED Working Paper. London: International Institute for Environment and Development – (27) MoFPED (Ministry of Planning and Economic Development) (2018): *Modernization of Agriculture in Uganda. How Much Has Government Done through Irrigation? BMAU Briefing Paper* (6/18). May 2018. – (28) Murekezi, P. – Menezes, A. – Ridler, N. (2018): *Contract farming and public-private partnerships in aquaculture. Lessons learned from East African countries*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. <http://www.fao.org/3/CA0134EN/ca0134en.pdf> – (29) Neszmélyi, Gy. (2014): The Issues of Sustainability and Self-sufficiency in the Nigerian Food Economy. In Neszmélyi, Gy. I. (ed.): *Socio-Economic and Regional Processes in the Developing Countries* (pp. 98–116.). Gödöllő: Szent István Egyetem Kiadó – (30) Nyoro, N. (2002): *Agriculture and Rural Growth in Kenya*. Working Paper, Tegemeo Institute of Agricultural Policy and Development – (31) Oláh J. – Molnár T. (2001): A Mikrohitel Program bemutatása, folyósításának rendszere és tapasztalata. *Agrártudományi Közlemények/Acta Agraria Debreceiensis*, (1) 81–86. <https://doi.org/10.34101/actaagrar/1/3590> – (32) Panturu, C. (2019): *Introducing Agency Banking in Uganda: A New Channel to Increase Financial Inclusion*. United Nations Capital Development Fund. – (33) PARM (2015): *Agricultural Risk Assessment Study*. Rome: Platform for Agricultural Risk Management. – (34) Pollet, I. (2009): *Cooperatives in Africa: The age of reconstruction - synthesis of a survey in nine African countries*. CoopAFRICA Working Paper No. 7. Dar es Salaam: ILO: International Labour Office. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/publication/wcms_672969.pdf – (35) Popp, J. – Oláh, J. – Kiss, A. – Lakner, Z. (2019): Food security perspectives in Sub-Saharan Africa. *Amfiteatru Economic*, 21(51) 361–376. – (36) Republic of Uganda (2017): *National Financial Inclusion Strategy 2017–2022*. https://www.bou.or.ug/bou/bouwebsite/bouwebsitecontent/publications/special_pubs/2017/National-Financial-Inclusion-Strategy.pdf – (37) Ruete, M. (2015): *Financing for Agriculture: How to boost opportunities in developing countries*. *Investment in agriculture*. Policy Brief #3. International Institute for Sustainable Development. – (38) Schmidt, R. H. – Zeitinger, C.-P. (1997): *Critical Issues in Microbusiness Finance and the Role of Donors*. Paper No 6. October 1997. Internationale Projekt Consult GmbH. https://www.econbiz.de/archiv/f/uf/finanzierung/critical_issues_microbusiness.pdf – (39) Seibel, H. D. (2003): Centenary Rural Development Bank Uganda. Flagship of Rural Bank Reform in Africa. *Small Enterprise Development*, 14(3) 35–46. <https://www.findevgateway.org/sites/default/files/publications/files/mfg-en-case-study-centenary-rural-development-bank-uganda-a-flagship-of-rural-bank-reform-in-africa-2002.pdf> – (40) Social Innovation Consulting Group (2017): *Responsible Agriculture Finance for Smallholder Farmers in Tanzania and Uganda*. Report prepared for The MasterCard Foundation.

finance-for-smallholder-farmers-tanzania-and-uganda – (41) Srinivasan, R. – Sriram, M. S. (2003): Round Table Microfinance in India: Discussion. *IIMB Management Review*, 15(2) 66–86. – (42) Tarrósy I. (2010): Fenn tartható Afrika – Lehetséges? In Tarrósy I. (szerk.): *Fenn tartható Afrika* (pp.13–30.). Pécs: Publikon Kiadó – (43) Turvey, G. C. (2017): *Inclusive finance and inclusive rural transformation*. IFAD Research Series 10. International Fund for Agricultural Development (IFAD) – (44) UBoS (Uganda Bureau of Statistics) (2010): *Crop Area and Production Report*. Vol. IV of Uganda Census of Agriculture 2008/09. Uganda Bureau of Statistics – (45) Walker, R. A. – Stucka, T. – Mikulcak, F. – Sebudde, R. K. (2018): *Developing the Agri-Food System for Inclusive Economic Growth*. Uganda Economic Update no. 12. Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/678231542382500879/Uganda-Economic-Update-12th-Edition-Developing-the-Agri-Food-System-for-Inclusive-Economic-Growth> – (46) World Bank (2018): *Closing the Potential-Performance Divide in Ugandan Agriculture*. Washington, D.C.: World Bank Group – (47) Zorya, S. V. – Kshirsagar, M. – Gautam, W. – Odwongo, J. – Verbeek, R. (2012): *Inclusive Growth Policy Note 2: Agriculture for Inclusive Growth in Uganda*. World Bank, <http://documents.worldbank.org/curated/en/358691468318285053/text/695200WPougandodo60402010Box369278B.txt>

Felhasznált honlapok, adatbázisok

- (11) <https://www.un.org/en/africa/osaa/peace/caadp.shtml>
- (12) <https://www.bou.or.ug/bou/bouwebsite/Supervision/supervisedinstitutions.html>
- (13) <https://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C>
- (14) <https://agentbanking.co.ug/>
- (15) <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/uganda-global-financial-inclusion-global-findex-database-2017>
- (16) <https://www.cgap.org/>
- (17) <https://www.opportunitybank.co.ug/news/opportunity-bank-empowers-ugandan-farmers/>
- (18) <https://2012-2017.usaid.gov/tradeafrica/development-credit-authority>
- (19) <http://uwrso.go.ug/>
- (110) <https://www.tgcu.org/>
- (111) <https://www.agriculture.go.ug/the-national-agriculture-policy/>
- (112) <http://www.agriculture.go.ug/agriculture-sector-strategic-plan-ssp/>
- (113) <https://www.agriculture.go.ug/>
- (114) <https://www.bou.or.ug/bou/bouwebsite/ACF/>

THE ROLE OF MICROCREDITS IN THE FINANCING OF UGANDAN AGRICULTURE

By: Vasa, László – Vida, Imre

Keywords: mikrocredit, agricultural finances, agricultural loan, OSINT, Uganda

JEL: D14, D53, G10, G51, Q14

Agricultural financing is an important part of a formal and informal financial system focusing on rural areas. The results of several studies demonstrate that access to rural financial services has a positive impact on agricultural productivity, food security and poverty reduction. In our study, we present the place and significance of microfinance for the smallest producers of Ugandan agriculture. To explore the topic in the Ugandan context, we used the OSINT (Open Source Intelligence) method, which is a new approach in social sciences, in order to get a realistic picture of the research subject, as traditional statistical databases in the region either do not exist or are unreliable. With the help of OSINT, however, it is possible to obtain information that complements or validate data extracted from a traditional source. It can be stated that microfinance has its place in agricultural financing in the African context. Moreover, according to current data, the cessation of microfinance lending to the smallest producers would not only reduce production volumes but also jeopardize their livelihoods, which is contrary to any poverty eradication intent. Therefore, the Ugandan government is not only permissive towards microfinance organizations, but explicitly supports them and seeks to provide an incentive operating environment.